

EDUKACJA EKOLOGICZNO- PRZYRODNICZA W PRZEDSZKOLU

Człowiek jest częścią świata. Ściśle powiązany z przyrodą nie może żyć bez niej ani poza nią. Z sił przyrody czerpiemy wrażenia, różnego rodzaju doznania, a niekiedy natchnienie do określonego działania. Niestety, zamiast cieszyć się jej pięknem i w mądry sposób korzystać z jej dóbr, poprzez lekkomyślne postępowanie doprowadziliśmy do wielkiego zagrożenia środowiska przyrodniczego.

Chcąc żyć w zgodzie z naturą, człowiek nie może traktować jej instrumentalnie, ujarzmić, niszczyć, brutalnie ingerować w jej prawa. Ostatnio coraz częściej mówi się o ekologii.

Termin **ekologia** pochodzi od greckich słów: oikos (miejsce życia, dom) i logos (nauka, słowa). Pojęciem *ekologia* określa się dziedzinę nauk przyrodniczych, która bada stosunki, zależności oraz związki zachodzące w przyrodzie pomiędzy czynnikami abiotycznymi i biotycznymi występującymi w środowisku. Ze względu na coraz większą degradację środowiska, znaczenie terminu *ekologia* uległo rozszerzeniu o działania podejmowane w celu ochrony środowiska oraz kwestie związane z relacją człowiek – przyroda. Ważne jest zatem kształtowanie postaw proekologicznych już od najmłodszych lat. Na typowe działanie proekologiczne składają się trzy zasadnicze elementy: wiedza ekologiczna, myślenie ekologiczne i świadomość ekologiczna. Dopiero wzajemne uzupełnianie się tych trzech elementów decyduje o właściwie ukształtowanej postawie proekologicznej.

Kształtowanie właściwej postawy wobec środowiska należy rozpocząć od najmłodszych lat, bowiem świadomość człowieka kształtuje się przez całe życie, jednak jej podstawy każdy zdobywa w dzieciństwie i młodości, kiedy jest wrażliwy na wszystko co go otacza.

Jednym ze skutecznych czynników aktywizujących dzieci jest kontakt z przyrodą, która jest bogatym źródłem przeżyć, wrażeń, doznań. Bezpośrednie zetknięcie dziecka z przyrodą wywołuje u niego chęć aktywnego działania w niej, a także budzi uczucia opiekuńczości i przyjaźni wobec świata roślin i zwierząt. Jednak w wielu wypadkach w niewystarczającym zakresie i stopniu wykorzystuje się najbliższe środowisko jako miejsce i środek edukacji ekologicznej, a tym

samym obserwację i doświadczenie jako metody nauczania i uczenia się, poznawania i przeżywania jej bogactwa i piękna.

W zbliżaniu dzieci przedszkolnych do przyrody i zaznajamianiu ich z zagrożeniami ekologicznymi szczególnie ważne jest uczenie się przez przeżywanie. Stwarza ono optymalne warunki do rozbudzania uczuć dzieci, a także sprawia, że wiedza o przyrodzie ożywionej i nieożywionej, i zasobach jej ochrony staje się wartością, której chcemy bronić i dla której chcemy pozyskać innych.

Edukacja ekologiczna to ogół czynności i procesów umożliwiających ludziom:

- ❖ poznanie przyrody, społeczeństwa i kultury z punktu widzenia wpływu tych elementów na jakość holistycznie pojmowanego środowiska społeczno-przyrodniczego;
- ❖ realizację tej zasady w indywidualnym, w miarę wszechstronnym, rozwoju własnej sprawności fizycznej i umysłowej, zainteresowań i zdolności;
- ❖ uczestnictwo w przekształcaniu tych elementów ich życia w zgodzie z zasadą harmonii między głównymi składowymi środowiska społeczno-przyrodniczego.

Edukacja ekologiczna powinna dostarczać rzetelnej wiedzy o środowisku, przemawiać do naszej wyobraźni, rozbudzać w nas z jednej strony sumienie ekologiczne, z drugiej zaś wrażliwość na piękno i bogactwo natury, a także kształtować umiejętność i chęć działania na rzecz środowiska.

Wyróżnia się w niej trzy zasadnicze elementy:

- edukacja w środowisku: środowisko jest wykorzystywane jako źródło wiedzy oraz rozwoju wszechstronnych umiejętności ucznia;
- edukacja na rzecz środowiska: ukształtowanie pełnego troski podejścia do środowiska oraz wpojenie takich wartości, by każdy mógł poczuć się odpowiedzialnym za postępowanie wobec świata przyrody;
- edukacja o środowisku: nauka o lokalnym i globalnym środowisku, która ma na celu ułatwienie zrozumienia zasad współistnienia systemu przyrodniczego i świata człowieka.

Najważniejszymi celami edukacji ekologicznej powinno być uświadomienie ludzkości, że:

- każdy człowiek ma wpływ na stan środowiska,
- wszystko co otacza człowieka jest środowiskiem,
- każdy człowiek jest bezpośrednio lub pośrednio odpowiedzialny za aktualny i przyszły stan środowiska,
- zdrowie i poczucie każdego człowieka uzależnione jest od jakości środowiska, poszczególne składniki naturalnego środowiska przyrodniczego oraz będące wytworem człowieka, są od siebie wzajemnie uzależnione,
- postępowanie człowieka uzależnione jest od posiadanej świadomości i odpowiedzialności,
- uświadomienie wszystkim ludziom pełniącym kierownicze funkcje na wszystkich szczeblach władzy, że ich decyzje wpływają na stan środowiska w jakim żyjemy,
- musi nastąpić realizacja zrównoważonego rozwoju (ekorozwoju).

Podstawowe formy edukacji ekologicznej w przedszkolu to:

- wycieczki i spacerunki do różnych ekosystemów,
- prace hodowlane,
- konkursy o tematyce ekologicznej,
- udział w akcjach ochrony naturalnego środowiska człowieka,
- wystawki,
- propagowanie idei ochrony i kształtowanie naturalnego środowiska.

Edukacja ekologiczna powinna rozwijać następujące umiejętności: obserwację środowiska, gromadzenie danych, analizę materiału badawczego, porównywanie i odróżnianie, formowanie hipotez, wnioskowanie i prognozowanie, poszukiwanie możliwości rozwiązań konkretnych problemów i przewidywanie ich skutków.

Edukacja ekologiczna powinna kształtować postawy, a między innymi: poczucie moralnej odpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego i społecznego, gotowość uczestniczenia w działaniach ochronnych i afirmację wartości sprzyjających przyrodzie.

Edukacja przedszkolna, właściwie zorganizowana i prowadzona przez odpowiednio przygotowanych nauczycieli, pełni bardzo ważną funkcję w rozwoju dziecka. Spełnia ona przede wszystkim funkcje opiekuńczo - wychowawcze, poznawcze i rozwojowe. Rodzice, za najważniejszą uważają funkcję opiekuńczo - wychowawczą, czyli zapewnienie dzieciom opieki. Podstawowym zadaniem edukacji przedszkolnej jest rozwijanie funkcji poznawczych i wspomaganie ogólnego rozwoju dziecka, czyli zaspokajanie, inicjowanie i wspieranie ich rozwoju.

W przedszkolu jest wiele okazji do kształtowania u dzieci wrażliwości ekologicznej. Obejmuje ona zaznajomienie dzieci ze światem roślin i zwierząt, z przyrodą nieożywioną, a także uczenie ich dostrzegania i przeżywania piękna oraz potrzeby obcowania z nim.

Przy różnych nadarzających się okazjach zwraca się uwagę dzieci na bogactwo barw łąk i pól, różne odcienie zieleni, majestat gór, bezkres morza, tajemniczość lasu, piękno liści pokrytych rosą. Wiele wzruszeń i niezapomnianych przeżyć dostarczają dzieciom ogrody pełne kolorowych kwiatów, wiewiórki przeskakujące z gałęzi na gałąź, małe żuczki wędrujące po trawie na zielonej łące. Uwrażliwienie dzieci na piękno i konieczność ochrony przyrody sprawia, że właściwie reagują na nieodpowiednie zachowanie się innych osób w stosunku do naturalnego środowiska.

Cele edukacji ekologicznej w przedszkolu są jednym z najważniejszych motywów aktywności dzieci w zakresie ochrony i kształtowania naturalnego środowiska człowieka. Regulują zachowanie dzieci, ułatwiają precyzyjne określanie własnych postanowień, pomagają w odkrywaniu nowych, własnych możliwości w zakresie ochrony i kształtowania naturalnego środowiska człowieka.

Na podstawie wymienionych przesłanek cele edukacji obejmują:

- ✦ przekazywanie dzieciom podstawowych wiadomości o ekosystemach, obiektach i zjawiskach przyrodniczych znajdujących się w najbliższym środowisku,
- ✦ rozumienie znaczenia czystego powietrza dla zdrowia roślin, zwierząt i ludzi,
- ✦ kształtowanie poczucia odpowiedzialności za wszelkie lokalne zmiany w środowisku, których sprawcą jest człowiek,
- ✦ uświadomienie dzieciom problemu opakowań, świadomy ich wybór,
- ✦ zapoznanie dzieci z podstawowymi zadaniami ochrony zwierząt, także futerkowych i egzotycznych (np. słonie, nosorożce), rozumienie pojęć: zwierzę chronione, rezerwat, okres chroniony; rozumienie znaczenia leśnej szaty roślinnej dla zwierząt,
- ✦ rozwijanie zainteresowań dzieci źródłem pochodzenia żywności, wyrabianie przekonania, że żywność nie zawsze jest zdrowa, umiejętność wyboru (wspólnie z rodzicami) zdrowej żywności, rezygnowanie ze szkodliwych elementów,
- ✦ przyzwyczajanie do oszczędzania bogactw ziemi, wyrabianie przekonania, że surowce naturalne trzeba oszczędzać, zbierać surowce wtórne,
- ✦ rozumienie znaczenia energii słonecznej i jej wpływu na rozwój roślin, energii elektrycznej w życiu człowieka, dostrzeganie sposobów jej oszczędzania w codziennym życiu,
- ✦ przyzwyczajanie dzieci do ładu i porządku w swoim najbliższym środowisku,
- ✦ rozwijanie zainteresowań dzieci ruchem ekologicznym na świecie, rozumienie, że podobne działania na rzecz ochrony środowiska podejmują dzieci i dorośli na całym świecie,
- ✦ przybliżenie dzieciom pojęcia: kula ziemiska w aspekcie
- ✦ jest to nasz wspólny dom, o który trzeba dbać,
- ✦ rozumienie znaczenia zieleni dla zdrowia człowieka,
- ✦ zapoznanie dzieci z podstawowymi zasadami ochrony przyrody miejskiej (skwery, drzewa, parki, ptaki, owady),
- ✦ kształtowanie postawy współgospodarza obiektów przedszkolnych,
- ✦ rozwijanie wrażliwości estetycznej (ład, porządek w najbliższym otoczeniu),
- ✦ stworzenie sytuacji do bezpośredniego obcowania z przyrodą i dokonywania obserwacji zjawisk przyrodniczych występujących w różnych porach roku,

- ✦ kształtowanie postaw twórczych w kontaktach z przyrodą,
- ✦ rozwijanie wrażliwości na piękno przyrody.

Kształtowanie postaw jest procesem długotrwałym i złożonym. Zdobyta przez dziecko wiedza, nabyte umiejętności, postawa społeczno- moralna, są pogłębiane, wzmacniane na dalszych szczeblach kształcenia. Wychowanie i kształcenie dzieci w duchu umiłowania, szacunku i rozumienia świata przyrody jest jedną z nadrzędnych dróg wielostronnego rozwoju osobowości dziecka.

Na podstawie artykułu Agaty Knap opracowała K. Tomczak

LITERATURA

1. A. Papuziński, dz. cyt., Bydgoszcz 1998, s. 198.
2. D. Kiełczewski, Ekologia społeczna, WEiŚ, Białystok 1999, s. 147 - 148.
3. K. Górka, B. Poskrobko, W. Radecki, Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1998, s. 45.
4. Z. Wnuk, Z zagadnień edukacji ekologicznej, w: Ochrona środowiska w filozofii i teologii, red. J. M. Dołęga i J. W. Czertoszewski, WATK, Warszawa 1999, s. 112,
5. A. Suchara - Olech, Koncepcja edukacji ekologicznej w przedszkolu i nauczaniu początkowym, w: Przyszłość - Szkoła - Twórczość, red. A. Suchary - Olech i M. Szczepańskiej, Słupsk 1995, s. 145.
6. K. Denek, Wartość i cele edukacji szkolnej, Wydawnictwo Adam Marszałek, Poznań - Toruń 1994, s. 36.
7. B. Wojcieszak, Ekologia już w przedszkolu, w: Dziecko w świecie przyrody i nauki, J. Solomon, St. Dylak, WSN, Warszawa 1998, s. 137 - 139.